

MEDEDELING

Referentienummer:	MLER_015
Datum:	2012-05-23
Gewijzigd:	2018-01-26
Contact:	Dienst Lerenden peter.bracaval@katholiekonderwijs.vlaanderen - 02 507 06 34

Armoede op school Een leidraad voor een kostenbeheersende en kostenbewuste gewone en buitengewone secundaire school

1 Inleiding

1.1 Situering

In alle scholen zitten kinderen uit financieel kwetsbare gezinnen. Afhankelijk van de school zijn ze soms met velen bij elkaar, of integendeel erg verspreid met het risico dat ze daardoor aan de aandacht ontsnappen. Maar in alle scholen neemt hun aantal toe, want de [armoedecijfers](#) blijven stijgen, ook in Vlaanderen. Ook gezinnen met tweeverdieners komen terecht in armoede of flirten met de armoedegrens. Daardoor kunnen zij geen reserves opbouwen. De ‘verdoken armoede’ is zelden zichtbaar maar verdient toch erkenning. Schoolkosten kunnen voor al deze gezinnen een drempel zijn, soms zo hoog dat zij uitsluiting (verder) in de hand werken. Bovendien zou de keuze van de school niet afhankelijk mogen zijn van de kosten die de scholen aan de ouders aanrekenen.

Met deze mededeling wil Katholiek Onderwijs Vlaanderen scholen aanzetten tot en maximaal ondersteunen bij het uittekenen en realiseren van een structureel beleid dat leidt tot kostenbeheersing en kostenbewustzijn. Deze mededeling wordt best samen gelezen met de mededeling Bijdrageregeling voor de ouders in de kosten van het secundair onderwijs.

1.2 Missie en visie

Armoede mag geen barrière zijn in het onderwijs, en armoede bestrijden is daarom een cruciaal en onmisbaar onderdeel van een zorgbrede en kansrijke school.

Het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool geeft richting aan het beleid dat je hiervoor in de school kan voeren. Duurzaamheid, rechtvaardigheid, generositeit, kwetsbaarheid en belofte en de eigen traditie en inspiratie van de school en haar bestuur zijn de inspirerende wegwijzers. We nodigen dan ook uit om een kostenbewust beleid, gebaseerd op deze wegwijzers, uit te werken, ongeacht het profiel van de leerlingenpopulatie. Zo kan de school haar rol als sociale lift waarmaken en wordt ze een inclusieve school.

1.3 Wanneer heb je een goed schoolkostenbeleid?

Van de school wordt verwacht dat het de schoolkosten voor de leerlingen en hun ouders beheerst met bijzondere aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen en gezinnen. We verwijzen hiervoor naar BL10 en 11 uit het referentiekader voor onderwijskwaliteit. Een goed schoolkostenbeleid kan op de volgende 4 pijlers opgebouwd worden:

- pijler 1: de school maakt strategische keuzes voor minimale schoolkosten;
- pijler 2: de school garandeert de dialoog tussen school en ouders;
- pijler 3: de school bewaakt het evenwicht tussen maatschappelijke verantwoordelijkheid en de financiële gezondheid van de school;
- pijler 4: de school communiceert transparant over het kostenbeleid.

1.4 Een structureel beleid

Wij weten dat in heel wat secundaire scholen reeds tal van initiatieven bestaan om tegemoet te komen aan de noden van leerlingen uit financieel kwetsbare gezinnen. Armoede heeft echter een erg breed spectrum. Armoedebelief en kostenbeheersing zullen dus raken aan heel wat verschillende en uiteenlopende aspecten van de schoolwerking. Een structurele aanpak van de kostenproblematiek zal dan ook een sterk appèl doen aan de beleidskracht van scholen en alleszins een duidelijke schoolvisie veronderstellen.

1.5 Wat kan de school doen?

Deze leidraad wil vooral inspirerend en stimulerend zijn. We zoomen eerst in op de aspecten kennis van de armoede en communicatie. Zonder kennis van en inzicht in de armoedeproblematiek is een structurele aanpak ervan op school niet mogelijk. Daarna gaan we in op de schoolkosten zelf. Hier staan we stil bij de schoolfacturen en de inning ervan. Elk van deze deelthema's wordt eerst kort gesitueerd, en dan telkens aangevuld met een aantal handvatten. We sluiten af met een gestoffeerde info- en materialenlijst.

Het spreekt vanzelf dat we hier vooral aanzetten willen geven en dat de voorgestelde mogelijke acties niet limitatief zijn. Het is ook evident dat een school niet op al die deelterreinen tegelijk zal kunnen inzetten. Keuzes maken in functie van de eigen context van de school, daar gaat het telkens weer om. Ten slotte willen we ook wijzen op mogelijke samenwerking met het CLB dat heel wat expertise in huis heeft met betrekking tot het omgaan met maatschappelijke kwetsbaarheid.

2 Armoede (her)kennen

2.1 Situering

Een armoedebelief op school, met inbegrip van kostenbeheersing, zal pas effectief zijn als het schoolteam weet wat armoede is, en vanuit die kennis de signalen van armoede kan herkennen.

Dit is echter niet evident voor wie uit de middenklassencultuur komt en de armoede niet van binnen uit kent. De kloof tussen die verschillende leefwerelden is dermate groot en de referentiekaders zo verschillend dat nogal wat problemen tussen school en kansarme gezinnen het gevolg zijn van communicatieve misverstanden. Het is dus belangrijk dat het schoolteam zich voldoende bewust wordt van de achtergronden van de armoede. Gezinnen die in armoede leven, hebben immers te kampen met veel meer dan geldgebrek alleen. Het gaat om allerlei problemen op een hoop, tegelijkertijd, en door elkaar heen. Vanuit de school zal er in elk geval moeten over gewaakt worden om niet 'in de plaats van' mensen in armoede te denken en te handelen, maar samen met hen.

Armoede tast de eigenwaarde aan en maakt onzeker. Kenmerkend voor mensen in armoede is een basisgevoel van schaamte. In een voortdurende poging om er bij te horen en niet op te vallen, doen zij er alles aan om zoveel mogelijk mee te doen zoals de anderen en hun situatie te verbergen. Van daar dat armoede weinig zichtbaar is, en dat wij bepaalde gedragingen verkeerd dreigen te interpreteren, zoals bv. blijkt uit uitspraken als *'De schoolfactuur kan niet betaald worden maar het kind heeft wel een gsm, zo erg zal het dus wel niet zijn.'*

Ten slotte stellen we vast dat er ook een toenemende groep gezinnen is die voortdurend balanceert op de rand van de armoede: de ene maand redden ze het, de andere niet. Deze gezinnen doen er doorgaans alles aan om hun rekeningen correct te betalen, zodat hun kwetsbare financiële situatie vooral niet opvalt. Voor gezinnen in armoede is het juist belangrijk om goed te kunnen budgetteren omdat ze moeilijker over reserves kunnen beschikken.

2.2 Kostenbewustzijn en schoolcultuur

Effectieve kostenbeheersing zal maar kunnen gedijen binnen een schoolcultuur waarin een aantal specifieke waarden voelbaar en zichtbaar aanwezig zijn: soberheid, eenvoud, duurzaamheid, respect. Kostenbewustzijn wordt dan een algemene attitude binnen het schoolteam.

2.3 Waaraan kan de school werken?

2.3.1 Vorming, nascholing en training

- Kennis van en inzicht in de problematiek van kansarmoede en maatschappelijke kwetsbaarheid vergroten bij het team.
- Kennis van het profiel van gezinnen met financiële moeilijkheden vergroten.
- Armoede leren herkennen.
- Inzicht verwerven in de gevolgen van kansarmoede op het welbevinden en het leerproces van jongeren.
- Bewustmaking van het schoolteam voor de aanwezigheid van armoede binnen de school.
- Werken met ervaringsdeskundigen.
- Kennis verwerven over mogelijkheden van externe financiële ondersteuning.

2.3.2 Een actief inschrijvingsbeleid

- De organisatie van het inschrijvingsmoment als onthaalmoment.
- Opleiden van een inschrijvingsteam.
- Signalen van (kans)armoede opvangen tijdens het onthaal.

2.3.3 De signalen van armoede opvangen

- Leraren en opvoeders zijn alert voor signalen van armoede en kunnen deze interpreteren.
- Leraren en opvoeders weten bij wie ze met deze signalen terecht kunnen.

2.3.4 Omgaan met (kans)armoede

- Vanuit empathie en maatschappelijk engagement.
- Discretie garanderen.
- Aandacht en respect voor de eigenwaarde van mensen.
- Zoveel mogelijk proactief handelen, zodat mensen niet telkens weer a.h.w. om een gunst moeten vragen.

- Een huiswerkbeleid opzetten dat rekening houdt met kansarmoede en kenniskloof.
- Samenwerken met ervaringsdeskundigen en brugfiguren.

2.3.5 *Aandacht voor specifieke waarden, ook in de praktijk van elke dag*

- Soberheid, eenvoud en duurzaamheid promoten (vs. consumptie en verspilling).
- Deze waarden expliciteren in beleid en communicatie.
- Leerlingen trainen in het zorgzaam omgaan met materiaal en kledij.

2.3.6 *Creativiteit*

- ‘Out of the box’ denken stimuleren.
- Leraren uitdagen om aandacht te hebben voor en te zoeken naar goedkope, aantrekkelijke maar kwalitatieve aanbiedingen m.b.t. culturele en sportactiviteiten.
- Alternatieve financiering zoeken voor bepaalde projecten.
- Aanbod aan schooluitstappen herbekijken en op zoek gaan naar boeiende en betaalbare alternatieven.

2.3.7 *Kostenbewustzijn en schoolcultuur*

- Werken aan een eigen schoolcode ‘Bewaken van de centen is een zaak van iedereen’.
- De reflex stimuleren om steeds aan goedkope alternatieven te denken.

3 Communiceren en informeren

3.1 Situering

3.1.1 Pijler 2: garandeer de dialoog tussen school en ouders

Schoolkosten, rekeningen en facturen kunnen een bron van conflict of geschil zijn. Dat kan de vertrouwensband tussen school en ouders onder druk zetten, wat de belangen en de mogelijke ontwikkeling van de leerling schaadt. Waak over een sociale aanpak waarbij:

- Het partnerschap tussen school en ouders wordt versterkt en het gesprek steeds open kan blijven.
- De schoolfactuur een zaak blijft tussen de ouders en het bestuur, waarbij de leerling op geen enkele manier wordt betrokken. Een openstaande schoolfactuur mag niet beletten dat de leerling volwaardig kan blijven participeren aan het onderwijs.

Uit de praktijk van een aantal scholen blijkt dat een open en duidelijke communicatie over de schoolkosten een rechtstreeks en positief effect heeft op het aantal onbetaalde schoolfacturen. Dat wordt bevestigd door het feit dat het merendeel van de klachten bij de Commissie Zorgvuldig Bestuur meer betrekking hebben op een gebrekkige of onvolledige communicatie over de kosten dan met de kosten zelf. Ook mensen in een financieel kwetsbare situatie zijn doorgaans bereid om hun deel van de kosten te betalen, maar juist wegens die kwetsbaarheid is het voor hen van groot belang om vooraf op de hoogte te zijn van wat zij wanneer zullen moeten betalen. En dat geldt even goed voor de ‘kleinere’ uitgaven (schoolfoto’s, mapjes, enz.) die vaak niet op de schoolfactuur staan, maar direct met leden van het schoolteam moeten afgerekend worden.

3.1.2 Pijler 4: communiceer transparant over het kostenbeleid

Het bestuur is verplicht om de lijst van bijdragen in overleg met de participatieorganen te communiceren en zich eraan te houden. Daarnaast zorgt je school niet enkel voor een eenvoudige en drempelverlagende communicatie over de bijdrageregeling, maar ook voor betalingsregelingen, modaliteiten en alternatieve modaliteiten. Je school zorgt ook voor een heldere opmaak en communicatie van de gespreide schoolfacturen.

Hieruit blijkt het belang van een goed opgestelde, transparante en begrijpelijke bijdrageregeling: dit is de lijst met alle onkosten die de ouders in de loop van het schooljaar zullen moeten betalen. Het aanbieden van dergelijke lijst is een wettelijke verplichting en de scholen dienen deze dan ook te voegen bij het schoolreglement. De bijdrageregeling dient ook de mogelijkheid van gespreide betaling te vermelden en de vermelding van de contactpersoon.

Voor ouders die toch nog vragen hebben, is de laagdrempeligheid van de school van groot belang. Kunnen zij met hun zorgen of hun vragen snel en gemakkelijk op school terecht? Is er een vaste aanspreekpersoon die gemakkelijk bereikbaar is, maar ook voldoende vertrouwd zowel met financiële kwetsbaarheid van gezinnen als met het financiële reilen en zeilen van de school?

Duidelijke informatie via een heldere communicatie wekt vertrouwen, en betekent in elk geval een win-win-situatie voor de ouders en voor de school.

3.2 Waaraan kan de school werken?

3.2.1 De bijdrageregeling als communicatie-instrument hanteren

- Correcte en volledige informatie nastreven: de bijdrageregeling geeft het **volledige** kostenplaatje.
- De bijdrageregeling overzichtelijk, concreet en duidelijk verstaanbaar opstellen.
- De bijdrageregeling toelichten tijdens het onthaal.
- Toelichting geven bij de frequentie van de schoolfacturen en bij de betalingsmogelijkheden.
- Breng ook de kosten in beeld die eerder verborgen zijn bv wat leraren vragen om mee te brengen.

3.2.2 Informatie over het schoolreglement

- Overloop tijdens het onthaalgesprek het schoolreglement met de ouders, en licht de belangrijke punten toe waar nodig.
- Daarnaast een beknopte versie voorzien voor dagdagelijks gebruik.
- Een folder met veelgestelde vragen.

3.2.3 Communicatievormen

- Een respectvolle en niet-stigmatiserende communicatie voeren.
- Training in het voeren van delicate gesprekken.
- Eenvoudig en concreet taalgebruik.
- Communicatie per brief beperkt houden, kort, duidelijk en concreet.
- Aandacht voor communicatie met ouders die het Nederlands niet machtig zijn.
- Gebruik kleur en pictogrammen ter ondersteuning.
- Schakel een sociale tolk in bij moeilijke gesprekken bv afbetalingsplan.

3.2.4 *Communicatiekanalen*

- Een vaste en herkenbare aanspreekpersoon voor al wat schoolfacturen en financiële aspecten.
- Welke communicatiekanalen worden gebruikt i.v.m. financiële kwesties? Brieven, schoolwebsite, telefoon...? En door wie?
- Wie is verantwoordelijk voor de communicatie?
- Screening van de schriftelijke communicatie op leesbaarheid
- Reduceer of minimaliseer de rol van (klas)leraren in de communicatie over schoolfacturen en financiële kwesties
- Belangrijke rol mogelijk voor administratief en opvoedend personeel als schakel tussen ouders en school.
- Betrek de leerling niet als communicatiekanaal i.v.m. schoolkosten.

3.2.5 *Informeren over mogelijke externe financiële ondersteuning*

- Informatie over schooltoeslag (automatisch toegekend).
- Informatie over eventuele Kansenpaswerking, schoolparticipatiefonds, zoals die in sommige gemeenten bestaan.
- OCMW, vierde wereldorganisaties, eventueel parochies.
- Ziekenfondsen geven een financiële tegemoetkoming bij bepaalde schoolkosten: geef standaard een document mee.

3.2.6 *Inschakelen van externen*

- Afspraken met het CLB.
- Werken met brugfiguren, ervaringsdeskundigen.
- Externe organisaties zoals samenlevingsopbouw, verenigingen waar armen het woord nemen ...

4 **De schoolkosten beheersen**

4.1 **Situering**

4.1.1 *Pijler 3: bewaak het evenwicht tussen maatschappelijke verantwoordelijkheid en de financiële gezondheid van de school*

Het is belangrijk dat de school het financieel beleid op een gezonde manier kan voeren en niet ten onder gaat aan onbetaalde schoolfacturen. Daarnaast heeft de school vanuit de missie als katholieke dialogeschool een ethische en maatschappelijke verantwoordelijkheid voor alle leerlingen. Daarom is een effectief beleid op schoolniveau onontbeerlijk. Een dergelijk beleid zal weliswaar steunen op een breed gedragen visie én praktijk, waarbij het schoolteam ook geresponsabiliseerd wordt.

4.2 **Responsabiliseer de vakgroep**

Voor de meeste vakken dienen leerlingen materiaal aan te kopen (leerboeken, persoonlijk materiaal, specifieke uitrusting) of worden er kosten gemaakt die aan de leerlingen worden doorgerekend (tijdschriften, uitstappen, schoolactiviteiten). Alles samen genomen kunnen deze kosten zowel voor de ouders als voor de school hoog oplopen. Doorgaans zijn het de leraren die de keuzes bepalen m.b.t. boeken, materialen en excursies. Het is dan ook belangrijk dat vakgroepen, bij het maken van dergelijke keuzes, zich bewust zijn van de financiële implicaties ervan, en de parameter 'kostenbeheersing' systematisch hanteren bij de afwegingen. In het basisonderwijs bepaalt de scherpe

maximumfactuur en de bijdrageregeling mee de schoolkosten voor de ouders. In het secundair onderwijs is een door de overheid opgelegde maximumfactuur op dit ogenblik niet realistisch noch wenselijk. Als scholen in het kader van hun armoedebeleid zelf een eigen maximumfactuur toepassen, kunnen we dat alleen maar toejuichen. Het is een voorbeeld van goede praktijk. Een 'maximumfactuur' binnen de school bepalen is een middel om bewust met kosten om te gaan. Belangrijker dan een 'verplichting opleggen' is het aanzetten van vak- of werkgroepen om hier na te denken over de kosten voor alle leerlingen.

4.3 Het leerplan als leidraad

We komen hier uiteraard uit bij het spanningsveld tussen de goede kwaliteit die de school en de geëngageerde leraar willen aanbieden versus het kostenplaatje voor de ouders. Vakgroepen worden uitgedaagd om te reflecteren over de beste prijs-kwaliteitsverhouding 'goedkoop' staat vaak niet als synoniem voor 'mindere kwaliteit' van wat er nodig is om het leerplan te realiseren. De keuzes waarvan sprake moeten immers rechtstreeks gerelateerd worden aan de realisatie van het leerplan. Een school of vakgroep stelt zich daarom best regelmatig de vraag 'hoe kunnen we de leerplandoelen op een even kwaliteitsvolle manier realiseren met minder kosten?' In elk leerplan verwijst de rubriek 'basisuitrusting' naar de uitrusting en het didactisch materiaal dat beschikbaar moet zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

4.4 Koop samen slim aan

Schoolbesturen die dit wensen kunnen aansluiten bij de samenaankopen van [vzw DOKO](#) (Diensten ter Ondersteuning van het Katholiek Onderwijs) ondersteunt leden van Katholiek Onderwijs Vlaanderen en aanverwante verenigingen bij de toepassing van de wetgeving overheidsopdrachten. In naam en voor rekening van haar leden organiseert zij openbare aanbestedingen die leiden naar raamovereenkomsten waarop de school kan intekenen en waardoor ze zelf in overeenstemming is met de wetgeving overheidsopdrachten.

Zo kan de school niet alleen de prijs drukken, maar leveranciers desgevallend ook verplichten om aandacht te schenken aan leerlingen in kansarmoede.

In de aanbesteding van schoolboeken secundair onderwijs werd voorzien in vier mogelijkheden om schoolboeken te leveren: twee waarbij de school zelf de verkoop van boeken organiseert (intern boekenfonds) en twee waarbij de boekenverkoop wordt uitbesteed aan een leverancier. Bij het intern boekenfonds bepaalt de school volledig zelf hoe zij wenst om te gaan in kansarmoede-situaties.

Door het extern boekenfonds op te nemen in de aanbesteding worden de leveranciers verplicht zich te houden aan de dwingende bepalingen van het bestek. Het bestek voorzag onder andere de beoordeling van hoe de leverancier omgaat met leerlingen in kansarmoede-situaties een meer bepaald het aanbieden van (kosteloze) afbetalingsplannen, het gebruik van invorderingsbedrijven, enz. Bij de gunning werd dus rekening gehouden met wat de leveranciers hierover aanbieden in hun offerte.

4.5 Waaraan kan de school werken?

4.5.1 Schoolbeleid

- Uitwerking van een aankoopbeleid.
- Uitwerking van een leermiddelenbeleid.
- Uitwerking van een beleid voor extra-murosactiviteiten.
- Uitwerking van een beleid voor schoolactiviteiten.

- Uitwerken van een beleid voor facultatieve buitenklasactiviteiten (vermijden van uitsluiting, groepsdruk).
- Werken met een zelf opgelegde maximumfactuur.
- De schoolkosten jaarlijks evalueren.

4.5.2 *Inspraak en feedback*

- Schoolkosten als een vast onderwerp op de schoolraad opnemen.
- Ruimte voor inspraak en feedback binnen het schoolteam.
- Ruimte voor inspraak en feedback bij ouders.
- Ruimte voor inspraak en feedback bij leerlingen.

4.5.3 *Verplichte kledij*

- Ervoor zorgen dat door de school gekozen en opgelegde schooluniform of sportkledij, geen extra financiële drempel voor de ouders betekent.
- Ervoor zorgen dat in de bepaalde studierichtingen verplichte specifieke kledij of gelegenhedskledij geen financiële drempel voor de ouders betekent.
- Ervoor zorgen dat kledij die verplicht in de school wordt aangekocht niet duurder is dan in de handel.

4.5.4 *Vak- en werkgroepen*

- Vakgroepen en leraren maken keuzes inzake leerboeken, materiaal, producten, extra-murosactiviteiten in functie van het kwaliteitsvol realiseren van de leerplandoelen op een zo goedkoop mogelijke manier.
- Vakgroepen en leraren kennen het budget dat voor hun vak aan de ouders zal aangerekend worden.
- Werkgroepen en leraren maken keuzes inzake al dan niet verplichte schoolactiviteiten in functie van het kwaliteitsvol realiseren van het opvoedingsproject op een zo goedkoop mogelijke manier.
- Vak- en werkgroepen dienen voorstellen telkens met een kostenraming in.

4.5.5 *Leraren*

- Leraren maken optimaal gebruik van de door de ouders betaalde leermiddelen (leerboeken, materiaal, producten ...).
- Leraren beperken zoveel mogelijk het gebruik van kopieën naast het leerboek.
- Leraren beseffen dat bepaalde 'evidenties' tot extra kosten kunnen leiden (bv. krant meebrengen, huistaken printen ...) Dit heeft niet alleen te maken met aankopen die via de school of voor school moeten gebeuren, maar ook met het meebrengen van bepaalde materialen.

4.5.6 *Informatie en bewustmaking*

- Leraren zijn op de hoogte van de bijdrageregeling die voor de school gehanteerd wordt.
- Leraren zijn zich er van bewust dat zij ouders niet voor kosten kunnen plaatsen die niet in de bijdrageregeling zijn voorzien.
- De leraren hebben zicht op de totale schoolfactuur van hun klassen.
- De leden van het schoolteam kennen het aankoopbeleid en het leermiddelenbeleid van de school.
- De leden van het schoolteam kennen het beleid van de school inzake extra-muros- en andere schoolactiviteiten.

4.5.7 *Kostendrukkende acties*

- Organiseren van een tweedehandsbeurs.
- Een materiaalbank aanleggen.
- Bij verplaatsingen gebruik maken van fietsen of van openbaar vervoer (bv. extra diensten van De Lijn) i.p.v. duurdere vervoersmaatschappijen.
- Een groepsaankoop of aanbesteding organiseren.

4.5.8 *Werk met een solidariteitsfonds*

- Installeren van een specifiek fonds voor afzonderlijke inkomsten die alleen bestemd zijn om solidariteit te garanderen. Zo ontstaat er geen belangenvermenging (en dus conflicten) met andere noden van de school.
- Bronnen kunnen zijn: specifieke acties, serviceclubs die specifiek hiervoor giften doen, vrijwillige bijdragen ...
- Het doel is garanderen dat alle kinderen daadwerkelijk dezelfde kansen krijgen en stigma's voor kinderen uit arme gezinnen vermeden worden.
- Het gaat over een globale werking met oog voor participatie en emancipatie.
- Het draagvlak, de samenstelling van het bestuurscomité en het reglement is belangrijk.

5 **Schoolfacturen**

5.1 **Situering**

5.1.1 *Pijler 3: bewaak het evenwicht tussen maatschappelijke verantwoordelijkheid en de financiële gezondheid van de school*

De school zorgt er dus voor dat haar wijze van inning ethisch en respectvol verloopt en extra kosten vermijdt zowel voor de school als voor ouders in moeilijke situaties. De school doet dan ook alle inspanningen om het opvolgen van onbetaalde schoolfacturen best zo lang mogelijk in eigen handen te houden. Ze heeft aandacht voor ouders in armoede en blijft in een zorgzame dialoog zoeken naar betalingsoplossingen.

Voor heel wat gezinnen weegt de schoolfactuur steeds meer op het gezinsbudget. Het hoeft niet te verwonderen dat het aantal onbetaalde schoolfacturen toeneemt als we weten dat ook het aantal financieel kwetsbare gezinnen blijft groeien. Omdat steeds meer mensen in de problemen komen om facturen te betalen, zal er ook vanuit het schoolbeleid bijzondere aandacht gaan naar de schoolfactuur.

Onbetaalde schoolfacturen ziet men vaak als een teken van onwil. Ouders worden op deze manier door de school als consumenten behandeld voor diensten die worden aangeboden. Dat doet onrecht aan hun wezenlijke rol als partner. Onbetaalde schoolfacturen duiden vaak op onderliggende problemen: armoede, financiële crisis, scheiding, ziekte of tegenslag. Als we onbetaalde schoolfacturen zien als mogelijk signaal van armoede en tevens als ook een probleem van de ouders, is de oplossing niet zo eenvoudig. Een brief van een advocaat of een incassobureau inschakelen lost dit probleem niet op. Uit onderzoek blijkt echter dat ouders het belangrijk vinden dat hun kinderen het goed doen. De schoolfactuur is dan ook een factuur bij uitstek die ze wel willen betalen, al was het maar omdat zij niet willen dat de school hun kind anders zal behandelen. De drempel om erover te communiceren is echter groot.

Eenzijds zal de informatie op de schoolfactuur duidelijk leesbaar, verstaanbaar en concreet zijn (de uitgavenposten moeten voor de ouders herkenbaar zijn), anderzijds zouden de aangerekende bedragen niet als een verrassing mogen overkomen. We wijzen in dit verband opnieuw op belang van een volledig bijdrageregeling met andere woorden wat niet in deze bijdrageregeling voorkomt, kan de school niet aanrekenen.

Omdat de school via het schoolreglement de ouders ook moet informeren over de betalingsmodaliteiten en mogelijke afwijkingen hierop is het aan te raden om een duidelijke visie uit te werken inzake onbetaalde schoolfacturen en betalingsregelingen.

5.2 Onderwijsparticipatie en onbetaalde schoolfacturen

De schoolfactuur is een transactie tussen de school en de ouders. Het is dan ook essentieel om de leerling niet te betrekken in de problematiek van de onbetaalde schoolfactuur. Een openstaande schoolfactuur mag bovendien niet beletten dat de leerling volwaardig onderwijs blijft krijgen. Zo kan hij bv. niet uitgesloten worden van een verplichte schooluitstap, moet hij over de noodzakelijke leerboeken kunnen beschikken of kan de school niet weigeren om zijn rapport mee te geven. Wanneer de school werkt met externe firma's, zoals een cateringbedrijf of een extern boekenfonds, is dat niet altijd evident omdat deze firma's zelf hun facturatie verzorgen. Doch hiervoor zijn er slimme oplossingen (zie 4.4).

5.3 Zorgzaam invorderen

Bij het invorderen van onbetaalde rekeningen hou je het minnelijk traject zolang mogelijk aan alvorens een juridisch traject in te gaan. Conform de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument moet er een onderscheid gemaakt worden tussen een minnelijke invordering (door een incassobureau of een advocaat) en een gerechtelijke invordering (invordering na een vonnis/uitvoerbare titel). Beide invorderingswijzen moeten het laatste redmiddel zijn. Doch daarmee is echter lang niet alles gezegd.

Vooreerst heeft de school een duidelijk en transparant draaiboek. Helderheid zorgt voor goede afspraken zodat niemand zich in een uitzonderingspositie hoeft te zien. Een draaiboek betekent echter niet dat elkeen over dezelfde kam geschoren moet worden, integendeel.

De school legt vast hoe ze ethisch omgaat met openstaande schulden:

- Telefonisch of persoonlijk contact werkt het best, maar vraagt veel tijd en inzet van mensen. Daarom wordt er eerst gekeken naar het profiel van de schuldenaar, indien mogelijk. Als je de context van de schuldenaar inclusief de levenskwaliteit en respect voor het welzijn van het kind in acht neemt of onderzoekt dan kan je op een gepersonaliseerde manier en met respect communiceren en oplossingen voorstellen. De ouders met een openstaande schuld worden zoveel mogelijk betrokken bij het dossier en je zet maximaal in op de dialoog met de ouders. Uitnodigen per brief, eventueel per aangetekende brief: hierin wordt niet enkel gevraagd de factuur te voldoen, maar ook uitgenodigd tot een gesprek om tot een betalingsregeling te komen.
- De school legt vast hoe ze bijkomende kosten voor zichzelf, maar ook voor de schuldenaar minimaliseert en zolang mogelijk kan uitstellen. Oplopende kosten, vaak door invorderingsbedrijven veroorzaakt, zorgen voor een sneeuwbaaleffect van de schuldenlast.
- De eerste aanmaning is altijd gratis.
- Er worden nooit kosten aangerekend voor een afbetalingsplan.

- Streef ernaar dat de totale kosten van de invordering (excl. gerechtelijke kosten) niet hoger oplopen dan het bedrag van de achterstallige betaling of ten hoogste met een maximum van de wettelijke interestvoet (cfr. model van schoolreglement).

5.4 Omgaan met invorderingsbedrijven

Katholiek Onderwijs Vlaanderen is geen voorstander van het inzetten van invorderingsbedrijven zoals een incassobureau of een deurwaarder in gevallen van armoede en deprivatie. Scholen die elke openstaande factuur automatisch doorsturen naar een invorderingsbedrijf raden we aan deze praktijk vanuit dit ethisch oogpunt te herbekijken vanuit de context van de schuldenaar, de levenskwaliteit, respect voor de mogelijkheden van het gezin en voor het welzijn van het kind.

Indien de school er toch voor kiest, en dit bij pertinente wanbetaling enkel als laatste redmiddel, om met een invorderingsbedrijf te werken, zorgt ze ervoor dat de school de communicatie doet met de ouders en dat de school de zeggenschap behoudt over het dossier.

Hou er rekening mee dat bepaalde incassobedrijven en deurwaarders hun diensten zullen aanprijzen als ethisch verantwoord. Hierdoor kan een school geneigd zijn om alles uit te besteden en te doen alsof alles ethisch correct verloopt. Dit verdient enige nuance. Vaak, zo niet steeds, worden bijkomende kosten aangerekend, of vaste maandelijkse kosten voor bv. een afbetalingsplan. De beste wijze om te kunnen inspelen op betalingsmoeilijkheden van gezinnen is een persoonlijk contact met de ouders. Een incassobureau is en blijft nog steeds een bedrijf dat winst nastreeft.

5.5 Waaraan kan de school werken?

5.5.1 Een schoolvisie

- De school/schoolbestuur legt vast wat een ethisch invorderingstraject inhoud, waar het minnelijke traject inhoudt en wanneer overgegaan wordt tot gerechtelijk invorderen.
- Ze beschrijft dit in een helder draaiboek.

5.5.2 De schoolfactuur zelf

- De schoolfactuur is duidelijk en leesbaar opgesteld.
- De schoolfacturen gaan rechtstreeks naar de ouders.
- De frequentie van de schoolfacturen aanpassen: hoe meer rekeningen, hoe kleiner de bedragen.
- Maak duidelijke afspraken over termijnen (facturatiegegevens en betalingstermijnen) en hou je er strikt aan.
- Bied mensen verschillende mogelijkheden om te betalen en zet bij elke mogelijkheid een deadline. (overschrijving, bancontact op school, cash op school, domiciliëring).

5.5.3 De betalingsmogelijkheden

- In de school een herkenbare persoon aanstellen die delicate kwesties behandelt inzake betalingen. Tip: zet er een foto bij.
- Ook contante betaling mogelijk maken.
- Verschillende gespreide betalingsmogelijkheden voorzien is verplicht. Het voordeel is ook dat ouders zo weinig mogelijk het gevoel krijgen dat zij een speciale behandeling krijgen. Noteer ze in het schoolreglement en op de factuur zelf. Dat is transparant.
- Nodig mensen uit om contact op te nemen als ze vragen hebben over de factuur of als ze problemen hebben om de factuur in één keer te betalen. Vermijd daarbij om stigmatiserend te

werken. Het is voor niemand eenvoudig om te vertellen dat hij financiële problemen heeft. Wanneer nodig zelf voorstellen tot afbetalingsplannen formuleren, zonder te wachten tot de ouders er zelf om vragen.

- Afspraken maken met externe firma's (catering, boekenfonds) i.v.m. mogelijkheid tot gespreide betalingen, eventueel afdwingen in het kader van een openbare aanbesteding.

5.5.4 Wat bij niet-betaling?

- Financiële administratie totaal loskoppelen van de klas en van de leraren (geen nota in de agenda, of brief in de klas aan de leerling bezorgen).
- Briefwisseling rechtstreeks naar de ouders sturen.
- Initiatieven nemen om zoveel mogelijk het onderscheid te kunnen maken tussen ouders die niet kunnen en zij die niet willen betalen (bv. via brugfiguren, OCMW, ...).
- Een steun- of solidariteitsfonds oprichten voor ouders die de voorziene bijdrageregeling niet kunnen betalen.
- We schakelen geen invorderingsbedrijven zoals incassobureaus of deurwaarders in gevallen van armoede in.

6 Info- en materialenlijst

Voor scholen die het thema (kans)armoede willen opnemen in hun beleid wil deze infobijdrage een gevarieerd en inspirerend aanbod brengen aan achtergrond- en andere lectuur, aan materiaal voor het schoolteam en voor leerlingen, aan nuttige websites. Een heel aantal LOP's hebben intussen ook al een werking opgezet rond kansarmoede, ontwikkelden charters, signaallijsten, of ander materiaal. En ten slotte valt er ook heel wat van het net te plukken.

6.1 Achtergrondlectuur

De Mets J., (2009) *Onderwijs, dagelijkse kost? Kostenbeheersing in het secundair onderwijs. Een verkenning*. Coördinatie door de Koning Boudewijnstichting.

De Mets J., (2010), *Campagne Kostenbeheersing in het secundair onderwijs: bezinning nodig over wat ouders betalen*. In Impuls 40^e jaargang nr. 4, april-juni 2010.

Didelez G. & De Pril L., (2009), *Ik ben iemand/niemand*. Uitg. Manteau
Realistisch relaas over generatiearmoede achter anonieme gevels. Het waargebeurde verhaal van Emilie en haar gezin. Het leest als een roman...

Dierckx D., (2011), *Ik ben arm*. Uitg. Acco
In dit boekje schreef Danielle Dierckx enkele pakkende getuigenissen neer van mensen zoals jij en ik. Dankzij de sprekende foto's van Lieve Blancquaert krijgen deze mensen ook eindelijk een gezicht. Het is gratis downloadbaar.

Poesen-Vandeputte M. & Bollens J., (2008), *Studiekosten in het secundair onderwijs. Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben*. HIVA (KU Leuven).

SOS-Schulden op School, (2007), *Zeven stappen verder... Stapstenen voor goed & goedkoop onderwijs*. Uitg. Garant.

SOS-Schulden op School, (2018), *Zonder schulden op de schoolbank, omgaan met onbetaalde schoolfacturen*, Uitg. Garant.

[Pano, arm Vlaanderen 5 jaar later](#), documentaire over armoede in Vlaanderen.

Staes K., (2009), *Hoe beleven arme mensen en hun kinderen de school?*
In IVO n°, april-mei-juni 2009.

6.2 Inspiratie- en werkmateriaal

- **Charter voor een goede communicatie met ouders in de praktijk.** 8 werkfiches voor dagelijks gebruik. Overleggroep Communicatie met ouders. VCLB regio Gent.
- **Inzicht in Armoede.** Vormingspakket armoede voor het secundair onderwijs door [Welzijnscha-
kel Ommekeer vzw](#).
- **Klasse, de eerste lijn,** (februari 2010) *Het staat niet op mijn gezicht te lezen,* (dossier kansar-
moede).
- [Pictogrammen](#) kunnen de communicatie met anderstalige ouders ondersteunen. Er zijn er heel
wat op het internet beschikbaar.
- [Welzijnszorg](#)
Educatie en vorming. Armoede bestrijden vraagt verandering in kijken, denken en omgaan met
armoede en mensen in armoede. Welzijnszorg wil mensen, groepen en organisaties begeleiden
in dit veranderingsproces.

6.3 Websites

- [Jaarboek Armoede en Sociale uitsluiting](#)
Jaarlijkse publicatie Centrum voor Ongelijkheid, Armoede, Sociale uitsluiting en de Stad, ver-
bonden aan de Universiteit Antwerpen.
- [Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting](#)
Cijfergegevens over armoede en nog meer info.
- [Decenniumdoelen 2017](#)
'Geef armoede geen kans' - Armoedebaarometer.
- [Project Samen tegen onbetaalde schoolfacturen](#)
Een nascholingsproject van Welzijnszorg i.s.m. het departement Onderwijs.
- [Armoede.org](#)
Wil in klare taal informatie geven over armoede in Vlaanderen. Er is een rubriek voor leraren.
- [Welzijnszorg vzw](#)
'Samen tegen armoede'.
- [Welzijnsschakels vzw](#)
Een interessante rubriek gericht op onderwijs.
- [Ik ben iemand/niemand](#)
Aansluitend bij het gelijknamige boek is er een uitgebreide en rijk gestoffeerde website be-
schikbaar: uiterst bruikbaar materiaal.
- [Vzw Schulden op School](#)
'Van Schulden op School naar Solidariteit op School Biedt ook infosessies, bruikbaar materiaal.
- [Kostenbeheersing in het secundair onderwijs](#)
Deze website van het Departement Onderwijs bundelt aanbevelingen, ervaringen, getuigenissen,
ideeën en tips en stelt ze ter beschikking van iedere school, ouder, oudervereniging, leerling en
leerlingenraad.
- [Klasse](#)
- Brede school
Samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren waaronder een of meerdere scholen die
samen werken aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school met als doel het
creëren van maximale ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren.

- [Samenlevingsopbouw](#)
- [Netwerk tegen armoede](#)
Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. Dossiers m.b.t. onderwijs.
- [Armoede in Zicht](#)
Vormingsmateriaal, werken met ervaringsdeskundigen.
- [Kind en gezin](#)
Kansarmoede registratie en kansarmoede-index.